

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

תוכן עניינים

- א. אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח1
- ב. כל המשנה ידו על התחתונה וכל החוזר בו ידו על התחתונה.....3
- ג. וכל החוזר בו ידו על התחתונה.....4
- ד. אומר אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב.....7
- ה. הנשאל לחכם וטימא לא ישאל לחכם ויטהר לחכם ואסר לא ישאל לחכם ויתיר..8
- ו. היו שנים אחד מטמא ואחד מטהר אחד אוסר ואחד ... בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל.....11
- ז. אומרים בין כך ובין כך מקבלין שנאמר שובו בנים שובבים.....14
- ח. בגולה אין אסור אלא יום אידם.....15
- ט. בן בתירא מתיר בסוס.....15
- י. שואל אדם צרכיו בשומע תפלה.....16
- יא. כדדריש ר' שמלאי [דדריש ר' שמלאי] לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל מנלן ממשה רבינו.....17

דף ז.

א. אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח

כבר התבאר במסכת ב"ק דף ק: וב"מ דף עח: ודף קיז: שהנותן כלי לאומן לתקנו בין בחינם ובין בשכר¹, ושינה מציווי בעה"ב, כגון שנתן לו בגד לצבעו אדום וצבעו שחור, או שלא עשאו נאה כמו שרצה בעה"ב, מחזיר הכלי לבעליו, ויד אומן על התחתונה.

¹ דכיון שמשנה הו"ל פושע. ערוה"ש שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

נחלקו הפוסקים בדין תשלומי האומן, יש אומרים² ששמיין הכלי כמה היה שוה אילו עשאו כמו שצויה בעל הכלי, וכל מה ששוה עתה פחות מזה מנכה משכרו והוצאותיו, ואם שוה יותר ע"י השנוי אינו נותן לו אלא כפי שפסק עמו.

ויש אומרים³ שאם השביח האומן בכלי ואין השבח מגיע לכדי הוצאותיו ושכרו כפועל, אינו נותן לו אלא כשיעור השבח, ואם השבח עולה ליותר משיעור הוצאותיו ושכרו כפועל, נותן לו הוצאותיו ושכרו כפועל (ולא השכר שפסק עמו), ואם שוה עתה כפי שהיה שוה אילו תיקנו כצווי הבעלים, נותן לו מה שפסק עמו.

יש אומרים⁴ שאם אומר בעל הכלי איני רוצה בתקנה זו, אלא יתן לי דמי הצמר או דמי העצים, אין שומעין לו, וכן אם אומר האומן קח דמי צמרך ולך, אין שומעין לו. ואם טוען הצבע⁵ הבא לי צמר אחר ואצבענו כמו שרצית, נראה שאם בעל הצמר אינו רוצה, הדין עמו ואינו חייב לקנות צמר אחר ולתת לו, והאומן חייב לשלם, ולאידך

² טור סימן שו ורמ"א שם סעיף ג, וכן הכרעת הנה"מ, והוא כפי' התוס' והרא"ש עפ"י הירושלמי, כגון שנותן לו צמר שוה ה' דינרים לצבוע אדום, והסממנים שווים ה' דינרים, ושכר האומן י' דינרים (לדברי הירושלמי איירי שבעל הצמר נותן גם הסממנים, אבל למעשה נראה שגם אם האומן נותן הסממנים וכוללן בשכר הדין כן, שהרי לעולם החשבון הוא כמה היה שוה לאחר הצביעה אילו לא שינה, וכל מה ששוה עתה פחות מזה הוא על חשבון האומן, וכן מבואר ברא"ש), ולאחר הצביעה היה ראוי להיות שוה כ"ה דינרים, ונמצא שהיה בעל הצמר מקבל ט"ו (כ"ה שווי הצמר פחות י' שכר האומן), וכל שאין הצמר שוה עתה ט"ו אין לאומן כלום (לסברא אחת בנה"מ אפשר שאם הצמר שוה פחות מט"ו משלים האומן מכיסו, וכמ"ש לעיל), ואם שוה יותר מט"ו נותן לאומן העודף (כגון אם שוה כ' נותן לו ה'), ואם שוה יותר מכ"ה אינו נותן לו אלא י' שפסק עמו.

³ שו"ע שם, וכן הכרעת הש"ך, והוא כפירוש רש"י והרמב"ם, כגון שנתן לו צמר שוה י' וקבע לו שכר י' דינרים, ובכלל זה הוצאות ושכר כפועל ה' דינרים (והמותר ריוח האומן כקבלן), ואילו היה צובע כצווי בעה"ב היה שוה כ"ה דינרים, אם הצמר שוה עתה מ' עד י"ז נותן לו העודף מ' (שלישית התוס' והרא"ש אינו נותן לו רק העודף על ט"ו), שזהו שיעור השבח, והוא פחות מן ההוצאה (שהיא ח' כולל שכרו כפועל), ואם שוה עתה מ"ח עד כ"ד נותן לו ח' דינרים (ולשיטת התוס' והרא"ש נותן לו כל העודף עד ט"ו) שזהו שיעור ההוצאה והוא פחות מן השבח. ואם שוה מכ"ה ולמעלה, נותן לו עשרה כפי שפסק עמו (ובזה הדין כן גם לשיטת התוס' והרא"ש).

⁴ כתב הרמב"ם (פ"י משכירות ה"ד), אמר בעל הכלי איני רוצה בתקנה זו, אלא יתן לי דמי הצמר או דמי העצים, אין שומעין לו, וכן אם אמר האומן הא לך דמי צמרך או עציך ולך, אין שומעין לו, שאין האומן קונה בשבח כלי שעשה, ע"כ. וכתב הראב"ד (בהשגות), אין לזה טעם. וכתב המ"מ וז"ל, ואיני יודע למה כתב כן, שהרי טעם נכון הוא, שאחר שהדין לחשב איזהו המועט אם ההוצאה ואם השבח ונותן המועט, אם רצה צבע הזה אין בעל הצמר יכול לעכב ודאי, וכמדומה לי שכוונת הרא"ש לומר שדבר שא"צ לכתבו הוא, אח"כ מצאתי לרש"י שפירש שביד בעל הצמר לתת לו הצמר, פירוש בדמיו, וצ"ע, עכ"ל. והב"י (בסימן שו) כתב כדעת הרמב"ם והמ"מ שתקנת שניהם היא, ואין מקום להשגת הראב"ד, וכ"כ הרמב"ם (בפירוש המשנה). ועיין פתחי חושן חלק ד פרק יג הערה כב שהאריך בזה

⁵ פתחי חושן שם הערה יט

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ץ 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

גיסא, אם בעל הצמר רוצה להביא צמר אחר שיצבענו כתיקנו והאומן אינו רוצה, ג"כ אינו חייב לעשות כן, אלא משלם כדינו ונפטר, דכל שנתקלקל הצמר שנתן לו נתבטלה גם השכירות שפסקו ביניהם, מיהו אפשר שאם שכרו לצבוע צמר סתם, ועשו קנין ולא אמר צמר זה, אפשר דהוי כפסיקה שהקנין חל על כל צמר שיביא לו עתה.

ב. כל המשנה ידו על התחתונה וכל החוזר בו ידו על

התחתונה

כבר התבאר במסכת ב"ק דף ק: ודף קא. קב. וב"מ עו. שהנותן כלי לאומן לתקנו בין בחינם ובין בשכר⁶, ושינה מציווי בעה"ב, כגון שנתן לנגר עצים לעשות מהם כסא נאה ועשה מהם ספסל, או שלא עשאו נאה כמו שרצה בעה"ב, מחזיר הכלי לבעליו, ויד אומן על התחתונה.

נחלקו הפוסקים בדין תשלומי האומן, יש אומרים⁷ ששמין הכלי כמה היה שוה אילו עשאו כמו שצוה בעל הכלי, וכל מה ששוה עתה פחות מזה מנכה משכרו והוצאותיו, ואם שוה יותר ע"י השנוי אינו נותן לו אלא כפי שפסק עמו.

כגון שנותן לו עצים שוה ה' דינרים לעשות כסא, ויתר החומרים שוים ה' דינרים⁸, ושכר האומן י' דינרים, והכסא היה ראוי להיות שוה כ"ה דינרים, ונמצא שהיה בעל הצמר מקבל ט"ו (כ"ה שווי העצים והחומרים פחות י' שכר האומן), וכל שאין המוצר הסופי שוה עתה ט"ו אין לאומן כלום, ואם שוה יותר מט"ו נותן לאומן העודף (כגון אם שוה כ' נותן לו ה'), ואם שוה יותר מכ"ה אינו נותן לו אלא י' שפסק עמו.

ויש אומרים⁹ שאם השביח האומן בכלי ואין השבח מגיע לכדי הוצאותיו ושכרו כפועל, אינו נותן לו אלא כשיעור השבח, ואם השבח עולה ליותר משיעור הוצאותיו ושכרו כפועל, נותן לו הוצאותיו ושכרו כפועל (ולא השכר

⁶ דכיון שמשנה הו"ל פושע. ערוה"ש שם

⁷ טור סימן שו ורמ"א שם סעיף ג, וכן הכרעת הנה"מ, והוא כפי' התוס' והרא"ש עפ"י הירושלמי.

⁸ לדברי הירושלמי איירי שבעל הצמר נותן גם הסממנים, אבל למעשה נראה שגם אם האומן נותן הסממנים וכוללן בשכר הדין כן, שהרי לעולם החשבון הוא כמה היה שוה לאחר הצביעה אילו לא שינה, וכל מה ששוה עתה פחות מזה הוא על חשבון האומן, וכן מבואר ברא"ש. וכן כאן

⁹ שו"ע שם, וכן הכרעת הש"ך, והוא כפירוש רש"י והרמב"ם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

שפסק עמו), ואם שוה עתה כפי שהיה שוה אילו תיקנו כצווי הבעלים, נותן לו מה שפסק עמו.

כגון שנתן לו עצים שוה י' וקבע לו שכר י' דינרים, ובכלל זה הוצאות ושכר כפועל ח' דינרים (והמותר ריוח האומן כקבלן), ואילו היה בונה כצווי בעה"ב היה שוה כ"ה דינרים, אם המוצר שוה עתה מ"י עד י"ז נותן לו העודף מ"י (שלשית התוס' והרא"ש אינו נותן לו רק העודף על ט"ו), שזהו שיעור השבת, והוא פחות מן ההוצאה (שהיא ח' כולל שכרו כפועל), ואם שוה עתה מ"ח עד כ"ד נותן לו ח' דינרים (ולשית התוס' והרא"ש נותן לו כל העודף עד ט"ו) שזהו שיעור ההוצאה והוא פחות מן השבת. ואם שוה מכ"ה ולמעלה, נותן לו עשרה כפי שפסק עמו (ובזה הדין כן גם לשית התוס' והרא"ש).

ג. וכל החוזר בו ידו על התחתונה

עוד התבאר בב"מ שם כל החוזר בו בין בעל הבית ובין הפועל ידו על התחתונה לדוגמא: אדם¹⁰ ששכר אומנים שיעשו מלאכה מסויימת בקבלנות, ולאחר שעשו מקצת מן המלאכה חזרו בהם – ידן על התחתונה. משמעות הדבר היא, שאם הוקר שכר הפועלים בשוק, וצריך בעל הבית לשלם בעד גמר המלאכה יותר ממה שקבע עמדם, מנכה להם בעל הבית מן השכר המגיע להם בעד מקצת המלאכה שעשו את מה שהוא צריך להוסיף לאחרים בשביל לגמור את המלאכה; ואם הוזל שכר הפועלים בשוק, אין הפועלים רשאים לתבוע מבעל הבית שלא ינכה משכרם אלא את מה שישלם עכשיו לאחרים, אלא משלם להם בעד מקצת המלאכה שעשו כמו שפסק עמדם.

וכן אם בעל הבית הוא זה שחוזר בו כגון שהתחיל הפועל במלאכה, וכ"ש לאחר שעשו קנין אחר על השכירות, אף על פי שבשעה ששכרו לא היה מוצא להשתכר, אין בעל הבית יכול לחזור כל משך זמן השכירות, ואם חזר בו, אם מוצא עתה להשכיר עצמו, ולהשתכר באותו סכום ובאותם תנאים¹¹, אין לו עליו אלא תרעומת, ואם אינו מוצא להשכיר עצמו, ונותן להם שכר עד סוף זמן השכירות ונותן לו על הזמן שלא עבד כפועל בטל, וכן אם מוצא

¹⁰ שו"ע ונו"כ שלג ה'

¹¹ שו"ע ונו"כ שם ב'

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

להשכיר עצמו בפחות משלים לו ההפרש, ועל הזמן שעשה אצלו נותן לו שכרו משלם, ויד בעל הבית על התחתונה¹². שאם שכרו שמונה מאות וחזר בו בחצי היום, אף אם נתייקר שכר מלאכה וכשירצה לשכור אחר לחצי היום יצטרך לשלם ו' שש מאות, נותן להם ארבע מאות שהוא שכרם לחצי היום כפי שפסק עמהם, ואם הוזה המלאכה ויכול למצוא פועל שיגמור המלאכה בשלוש מאות נותן להם חמש מאות ולא ישאיר בידו רק כפי מה שצריך לגמור לפי תנאו.

דין זה נאמר גם ביחס למקח וממכר כמו בתבאר במסכת ב"ק שם שהמוכר קרקע¹³ לחבירו ונשאר ביד הלוקח אפילו זוז אחד שלא פרעו, והיה המוכר נכנס ויוצא לתבוע מעותיו¹⁴, אף על פי שעשה קנין גמור על כל השדה, אין המקח נגמר בכולה, ונחלקו הפוסקים בפירוש הלכה זו¹⁵.

¹² רמ"א שם ד

¹³ שו"ע ונו"כ חו"מ קצ"י

¹⁴ עיי"ש בשו"ע וסעי' טז פרטי ההלכה באיזה אופן נקרא עי"ל ונפיק אוזוי לבטל המקח

¹⁵ עי' סמ"ע שם ס"ק יא שהאריך בביאור השיטות בפירוש הסוגיא, ותמצית דבריו להלכה, לדעת הרא"ש והטור, בחלק שלא נתן מעות המקח בטל לגמרי, ולכן יכולים שניהם לבטל גם שאר המקח, אלא שבזה יד החוזר על התחתונה, שאם בא המוכר לחזור מכל המקח מחמת שלא נתן לו המעות בזמן, הברירה ביד הלוקח לתבוע מעותיו שכבר נתן לו, ואז מוטל על המוכר לטרוח ולמכור מכל אשר יכול כדי להחזיר ללוקח מעותיו במזומנים, ואם רוצה הלוקח יכול לומר לו תן לי קרקע כנגד מעותי שנתתי לך ואיני רוצה במעות, אבל אין זה מדין קיום המקח הראשון, שמכיון שרוצה המוכר לחזור נתבטל כל המקח, ולכן אם נתייקרו קרקעות מזמן המקח הראשון, נותן לו קרקע כשער של עכשיו, ומ"מ נקרא המוכר מזיק במה שחוזר מכל המקח, ולכן צריך ליתן לו קרקע מעידית שבנכסיו כדין מזיק (בנתי"מ סוף סק"ו תמה למה יגרע ממזיק דעלמא שאם יש לו מעות יכול ליתן לו, וכמו שאמרו או כסף או מיטב, ואילו כאן יכול הלוקח לכופו שיתן לו קרקע אף כשיש בידו מעות), ואם בא הלוקח לחזור מכל המקח, אף בלא חזרת מוכר הרשות בידו, שכל שהמוכר יכול לחזור יכול גם הלוקח לחזור, אלא שאז יד המוכר על העליונה, והברירה בידו לתת לו מעותיו, או אם ירצה יתן לו קרקע תמורת מעותיו, אלא שדינו כבע"ח שמשלם בזיבורית (אף שבשאר בע"ח תיקנו שישלם מבינונית משום נעילת דלת בפני לוויים, כאן לא שייך תקנה זו), ועי' ט"ז שם, ובנתי"מ העלה שלדעת הרא"ש המקח כנגד מה שלא נתן נתבטל מאליו, ודין ידו על התחתונה נאמר על החוזר בכנגד המעות שנתן, אף על פי שאינו חוזר אלא משום שהשני חוזר מכנגד החוב, אין זו חזרה שיוכל לחזור גם מכנגד המעות, עיין שם שהאריך בביאור הרא"ש, ועי' בדבריו סימן קצב סק"ד.

ולשיטת הר"ן והנ"י (וכן דעת הרמב"ן והרשב"א), ביאר הסמ"ע שמקח השדה כנגד המעות שנתן קיים מעיקר הדין, ואין יכולים לחזור רק מחלק המקח כנגד המעות שלא נתן, ובזה אמרו יד החוזר על התחתונה, שאם יבא המוכר לחזור מכל המקח, יכול הלוקח לעכב עליו ולומר לו תן לי קרקע כנגד המעות שנתתי לך, שמקח חלק זה לא נתבטל, ומ"מ הרשות ביד המוכר לתת חלק הזיבורית שבאותה שדה כנגד מעותיו, כיון שלא פירש איזה חלק קונה, ה"ז כמוכר חצי שדה סתם, שיכול המוכר לתת לו הכחוש שבו, ואם ירצה הלוקח יכול לומר אם אתה רוצה לחזור מחלק המקח שכנגד החוב, ברצוני לחזור מכל המקח והחוזר לי מעותי, ואז אם ירצה המוכר לתת לו קרקע תמורת מעותיו נותן כשער של עכשיו מעידית כדין מזיק או מטעם קנס (ולחלן כתב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

יש¹⁶ אומרים שכנגד המעות שנתן המקח קיים, אלא שאם רוצה אחד מהם לחזור מהחלק שכנגד החוב יכול גם השני לחזור, ויד החזור על התחתונה, וי"א¹⁷ שמן הדין כל המקח בטל, ולגבי החזרת המקח שכנגד המעות שכבר נתן אמרו שיד החזור על התחתונה.

יש אומרים¹⁸ שאם הקנין היה בשטר, ונתבטל חלק מהמקח נתבטל כולו. היה המקח במטלטלין¹⁹ והוא דבר שאינו ניתן להתחלק, במקום שמקצת המקח מתבטל מחמת יוצא ונכנס אחר מעותיו, מתבטל כל המקח.

הסמ"ע שגם לשיטה זו אם רוצה הלוקח דוקא מעות חייב ליתן לו, ואם בא הלוקח לחזור (עפ"י הכלל שכל שצד אחד יכול לחזור יכול גם השני לחזור) מחלק שכנגד החוב, יכול המוכר לחזור גם מחלק שכנגד המעות, ואז מתבטל כל המקח, והמעות שביד המוכר הן כחוב עליו, ואם ירצה יתן לו מעות, ואם ירצה יתן לו קרקע מזיבורית כפי שער של עכשיו, אבל אם אין המוכר רוצה לבטל המקח הראשון והלוקח רוצה לחזור מהחלק שכנגד החוב, נשאר הדבר כמו שהיה שקנין חצי השדה קיים והחצי השני מתבטל, ונראה שגם בזה נותן לו חצי הכחוש שבשדה.

ובדעת השו"ע, שהוא לשון הרמב"ם, כתב הסמ"ע דס"ל כשיטת הרא"ש והטור, אבל הגר"א ס"ק יב כתב שלדעת הרמב"ם אף בלא חזרה בטל כל המקח, ולדעת הרא"ש והטור אינו מתבטל מאליו, ורק כשבא אחד מהם לחזור (וכתב בערוה"ש שיש נ"מ אם קידש הלוקח אשה בחלק שכנגד מעותיו, שלדעת הרמב"ם אינה מקודשת, ולדעת הרא"ש והטור מקודשת), וע"י בדבריו בס"ק טו. ומעתה לדעת הרא"ש והטור יש כאן כמול מקח על כל הקרקע, וכשמחזיר לו המוכר המעות, בין בחזרת מוכר בין בחזרת לוקח, מחזיר מדין בע"ח או מדין מזיק, וכשנותן לו קרקע אין זה מצד קיום המקח הראשון, ונותן לו כשער של עכשיו. ולדעת הר"ן, אם נותן לו קרקע כנגד המעות שנתן הרי זה מצד קיום המקח הראשון, ונותן לו כפי השער שפסקו, אלא שנותן הכחוש שבו, ולכן תמחו האחרונים על הגהת הרמ"א בדברי השו"ע שברישא בחזרת לוקח שנותן לו המוכר קרקע מזיבורית, הגיה הרמ"א שנותן לו כפי השער של עכשיו, ובסיפא בחזרת מוכר שנותן לו מהיפה שבה, כתב הרמ"א כשער שפסקו, ובנתיב"מ סק"ו הגיה והחליף הגהות הרמ"א, שמפרש כפירוש הר"ן, ולכן ברישא גבי חזרת לוקח והמוכר רוצה לקיים המקח הראשון, נותן לו מזיבורית שבשדה זו כפי השער שפסקו, שהרי בתורת קיום המקח הראשון הוא, אבל בסיפא גבי חזרת מוכר ובא הלוקח לחזור מכל המקח, נותן לו מהיפה כשער של עכשיו, כדון גוביינא או מזיק, אבל אה"נ אם רוצה המוכר לתת לו קרקע מדין קנין, נותן לו כשער שפסקו, אבל אז אינו נותן לו עידית, וכמ"ש לעיל בשיטת הר"ן, וכתב הנתיב"מ שהעיקר כדעת הר"ן, וכן משמע מדברי הגר"א שכן דעת רוב הפוסקים. ונראה ללמוד מכאן שבכל ביטול מקח מחמת מום או טעות, מתבטלת גם פסיקת השער, ואף אם מתרצים להחזיר המעות בחלק מהסחורה, נותן לו כשער של עכשיו, ובאופן שמדינא חלק המקח קיים, אם מתרצים שיתן לו דמים, הרי זה מדין דמי המקח כפי השער שפסקו, וכמו שנתבאר לעיל, וע"י חזו"א חו"מ סימן יג.

¹⁶ כשיטת הר"ן ושאר ראשונים, וכמו שנתבאר לעיל באריכות.

¹⁷ דעת הרא"ש והטור, ולדעת הסמ"ע גם דעת השו"ע והרמב"ם כן.

¹⁸ רמ"א שם טז, ונראה דה"ה בקנין סודר, שאין קנין לחצאין, וסיים הרמ"א שאם התנה הכל לפי תנאו, ולכאורה כוונתו שאם התנה שיקנה בשטר כנגד מעותיו, קנה, אבל בנתיב"מ ס"ק יא פירש שאם התנה שיקנה בכסף לבד בלא שטר, קנה עכ"פ כנגד מעותיו, אף על פי שהשטר הוא על כל השדה.

¹⁹ שו"ע סימן קצ סעיף יז, כגון בעל חי (ואפילו בהמה כשרה אינה עומדת להחלק, שבחייה עומדת גם לחליבה או למלאכה, סמ"ע), לפי שאין מכריחים אותו להיות שותף עמו, אבל כשעומד להחלק קונה בו כנגד מעותיו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

ד. אומר אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב

כבר התבאר במסכת שבת דף קנ. שיש דברים שהם אסורים בשבת וביו"ט, אף על פי שאינם דומים למלאכה, וגם אינם מביאים לידי מלאכה כיון שנוצטונו בדברי קבלה על ידי הנביאים (ישעיה נח פסוק יג) אם תשיב משבת ונגלך עשות הפציע ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד וקבדתו מעשות דרכיך ממצוא הפציע ודבר דבר לפיכך אסור ללכת בשבת²⁰ למקום שניכר כי הולך הוא אליו כדי לעשות שם במוצאי שבת מעשה, שאסור לעשותו בשבת. אולם איסור זה אינו אלא אם כן נתמלאו שלושה תנאים אלה גם יחד.

(א) רצונו לעשות מעשה שבשבת אסור לעשותו.

(ב) לא קיימת כל אפשרות או תקנה, שיהא מותר לעשות את המעשה בשבת.

(ג) מתוך מעשיו ניכר שרצונו לעשות את המעשה במוצאי שבת.

כדין קרקע, אמנם בשו"ע כתב שבוה חלוק קרקע ממטלטלין, וכתב הסמ"ע שבקרקע אף כשאין בה דין חלוקה קונה כנגד מעותיו, שראוי למכור למי שיש לו שדה בצדו, והט"ז חולק, ומ"ש הראשונים החילוק בין קרקע למטלטלין אינו אלא משום שדרך קרקע להחלק, ועוד כתב שבמטלטלין אין יד החוזר על התחונה, אלא אם יש כדי לחלק נוטל כל אחד חלקו, ואם אין בו דין חלוקה בטל המקח לגמרי ומחזיר לו מעותיו, משא"כ בקרקע אף על פי שאין בה דין חלוקה, אם חוזר המוכר יד לוקח על העליונה שצריך לשלם לו כדין מוזק, ונותן לו קרקע מעידית, אבל במטלטלין כל מילי מיטב הוא, ואה"נ אם הלוקח חוזר שוה דין ממטלטלין לדין קרקע, וכתב הקצה"ח שדברי הט"ז הם אליבא דשו"ע שפסק כהר"ן שנותן לו מעידית שבה כדין מוזק, אבל לשיטת הרא"ש והטור שנותן לו מעידית שבנכסיו, עדיף מדין מוזק, שהרי יכול לכופו שיתן לו קרקע אפילו כשיש לו מעות (עי' לעיל), וא"כ אפשר דאע"ג דבעלמא כל מטלטלין מיטב הם, כאן אינו יכול לסלקו בשאר מטלטלין, וכתב ליישב סברת הט"ז דדוקא במקח קרקע יש מקום לומר שיכול הלוקח לתבוע קרקע, שהרי רצה לקנות קרקע, אבל במקח מטלטלין ודאי שאינו יכול לתבוע קרקע, והדרינן לכללא שבמטלטלין אין חילוק בין עידית לזיבורית, ויכול לסלקו בכסף או בשוה כסף, ובגה"מ העלה שיש חילוק בין קרקע למטלטלין, שבמטלטלין אף כשהמוכר רוצה לבטל המקח שכנגד החוב אין המוכר יכול לחזור גם משאר המקח, עיין שם, ועי' חזו"א חו"מ סימן יג.

²⁰ שו"ע נו"כ שו"ב מ"ב שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

וכן לא יאמר אדם לחברו²¹, ואף לא לנכרי, שיעשה לו במוצאי שבת דבר, שאסור לעשותו בשבת עצמה ואין גם אפשרות לעשותו בהיתר בשבת²², מכיון שיש בכך משום מַמְצֵא חֶפְצָךְ וְדָבָר דָּבָר, שהרי זה מוצא חפציו בשבת על ידי אמירתו²³.

אך מותר לומר לחבירו או לאינו יהודי²⁴ הנראה בעיניך שתוכל לעמוד עמי לערב, אף על פי שמתוך כך מבין שצריך לו לערב לשוכרו, כיון שאינו מפרש בהדיא רק בדרך רמז לצורך מו"ש²⁵, אבל לא יאמר לו היה נכון עמי לערב שזהו דיבור ממש.

ולכן לא יאמר אדם בשבת לנהג מונית²⁶ וכיו"ב, אפילו הוא נכרי, להיות מוכן אצלו במוצאי שבת, אבל מותר לומר לו זאת בערב שבת, וגם בשבת עצמה מותר לרמוז לו, כגון ששואלו, אם נראה לו לבוא אליו במוצאי שבת²⁷, או להודיעו שישמח, אם יבוא אליו במוצאי שבת. מכיון שאינו דרך ציווי, מותר. ואם צריך לו לענין של מצוה, מותר בכל אופן.

מותר לומר לנכרי²⁸, או אפילו ליהודי, להביא לו פירות במוצאי שבת מחוץ לתחום או במקום שאין בו עירוב ואסור בטלטול, כיון שאילו היו מחיצות או עירוב חצרות, היה היהודי עצמו יכול להביאם בשבת, אבל לא יאמר לו לתלוש פירות במוצאי שבת ולהביאם, אף בתוך התחום, וכן לא יאמר לו להביא פירות שאינם מעושרים שהרי הם אסורים בטלטול.

מזמין אדם²⁹ את חבריו להשתתף בשמחתו ביום חול, על אף שיהיה בשמחה זו מוזיקה וכדומה, שהרי הוא כאומר לחבירו "הנראה שתעמוד עמי לערב".

ה. הנשאל לחכם וטימא לא ישאל לחכם ויטהר לחכם ואסר לא ישאל לחכם ויתיר

²¹ שו"ע ונו"כ שו"ב ומ"ב ס"ק ח – ט

²² שם ח ומ"ב לב

²³ שו"ע הרב סי' שז סע' א

²⁴ מ"ב שם כח ובה"ל שם

²⁵ הו"ל רק בכלל ההורר דמבואר לעיל בסימן ש"ו ס"ח דשרי. מ"ב שם כט

²⁶ שו"ע ונו"כ שו"ב ומ"ב כח

²⁷ שם כט

²⁸ שו"ע ונו"כ שם ח

²⁹ שמירת שבת כהלכתה פרק כח אות צא והערה ריט

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

חכם שאסר³⁰ אין חבירו רשאי להתיר משיקול דעתו, שביון שלא יוכל להתיר אלא מתוך שיקול דעתו למה יגע בכבודו של חבירו, דמנא ליה דשיקול דעתו מבוררת יותר משיקול דעת חבירו, דשמא שיקול דעת חבירו יותר מבוררת לעלמא³¹, ועוד שהרי שויא חתיכא דאיסורא³². ואפילו התיר³³ אינו מותר³⁴. אלא אם כן יש לו קבלה שמעיה³⁵, וי"א³⁶ שאף אם יש לו קבלה שמעיה אינו יכול להתיר. אולם אם טעה בדבר משנה, אז יכול להתיר מה שאסר חבירו.

יש אומרים³⁷ שאפילו השני גדול ממנו בחכמה ובמנין אינו יכול להתיר ויש מתירים בגדול ממנו, ואם התיר הראשון יכול השני לאסור

³⁰ רמ"א יו"ד לא

³¹ כ"כ הלבוש וכ"ד הרמ"א כמבואר להלן ולהכי יכול לדעתם לישא וליתן ואם חבירו יודה לדעתו יהפוך הפסק.

³² דעת הש"ך נח ש חולק ע"ז דהא כתבו הפוסקים הטעם לעיל דלא משום כבודו של חכם נגעו בה אלא משום דשויה חתיכה דאיסורא מושמע דיכול לאסור מה שהתיר חבירו אף שכבר חלה הוראתו.

³³ הנה אם המורה חוזר אם הוא עצמו מותר לאכול ממנו, או על כל פנים לגבי נפשיה הוי חתיכה דאיסורא עיין בעבודה זרה פרק ב' (דף כ"ח ע"ב) גבי לכולי עלמא שרי ולדידך אסור, משמע דאסור להמורה עצמו אף אם חוזר בו, חכמת שלמה שם.

³⁴ כ"כ הר"ן שם בשם הראב"ד וכ"כ הריב"ש סימן שע"ט ש"ך שם נד

³⁵ היינו על פי מ"ש בד"מ בשם ר' ירוחם בשם י"מ ובשם רש"י

³⁶ לא שם לבו לעיין בתוס' פ' אלו מריפות דף מ"ד ע"ב ובהג"א ממהרי"ח שם שחולקין ע"ז וס"ל דאפילו יש לו קבלה אינו יכול להתיר וכ"פ מהרש"ל שם סי"ח וכתב שכן המסקנא בפסקי תוס' ובפסקי מהר"מ וכן נראה עיקר בש"ס שם ובסוף פרק כל היר וכן דעת הר"ן פרק א"ט וכ"כ בחידושי הרשב"א שם בשם דעת רבותינו בעלי התוס' ועוד אפילו ר' ירוחם שכתב ש"מ להתיר היינו משום שנמשך על פי דברי התוס' פרק א"ט שם שכתבו כן בשם רש"י דס"פ כל היר וכ"כ הרשב"א בחידושי שם בשם רש"י. ש"ך נה

³⁷ אפי' הוא גדול ממנו בחכמה ובמנין כ"כ הר"ן בפ"ק דעבודת כוכבים בשם הראב"ד וכ"כ הריב"ש סי' שע"ט וכתוב בספר מ"מ פ' א"ט דף קנ"א ע"ב שכן נראה דעת הרב אבל מדברי מהרי"ק שורש קע"א נראה שסובר בפשיטות דדוקא חבירו אמרו אבל כל שהוא אינו חבירו שהוא גדול ממנו רשאי להתיר מה שאסר הראשון עכ"ל וכן דעת הר"ן שם וכ"כ ר' ירוחם נתיב ב' ח"ה דכל זה מיירי בששניהם שוים דאם הא' גדול מחבירו בחכמה יכול להתיר מה שאסר חבירו אפי' במידי דתליא בסברא. ש"ך נג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

מכל מקום אם אין לו אלא שיקול הדעת להתירו³⁸, יכול לישא וליתן עם חבירו על הוראתו מתוך משנה או גמרא עד שיחזור בו³⁹. אך כל שאינו⁴⁰ יכול להחזירו מתוך משנה או אמורא אף על פי שחזור ומודה לשיקול הדעת שלו, ואפילו סוגיא דעלמא כמותו, אינו יכול להתיר כיון דשוי' חתיכה דאיסורא.

ולפיכך חכם שאסר וחלה הוראתו ונתפשטה מותר לשאול לשני⁴¹ אין איסור לשואל שישאל לשני אולי יתירוהו לו, ובלבד שיודיע לשני שכבר הורה לו הראשון לאיסור, ואפילו אם התיר הראשון⁴² וכבר חלה הוראתו, אף על פי שלפי שיקול דעתו של השני איסורא קעביד שהתיר את האסור, אם אין לשני אלא שיקול הדעת אין לו לאסור אותו משיקול דעתו⁴³ מן הטעם

³⁸ דוקא טעה בשיקול הדעת דהיינו דפליגי תרי תנאי או אמוראי או פוסקים ופסק האוסר כחד מינייהו וסוגיין דעלמא כאידך כמו שנתבאר בח"מ סי' כ"ה וכ"כ התוס' פ"ק דעבודת כוכבים חכם שאסר אין חבירו יכול להתיר אלא א"כ יכול להחזירו כגון שטעה בדבר משנה או אפי' בשיקול הדעת וסוגיין דעלמא כאידך כו' אבל אם אינו יכול להתברר שטעה בשיקול הדעת אף על פי שהוא נושא ונותן עם המורה עד שהוא חוזר אינו יכול להתיר. ש"ך נח. אולם בחו"מ כה סעי' יד אות יז כתב יז ובספרי ש"ך ביו"ד סי' רמ"ב ס"ק (נ"ה) [נ"ח] כתבתי, דכשהיה טועה בשיקול הדעת כגון דסוגיין דעלמא כאידך, מודו הרא"ש והרבינו ירוחם [הנ"ל אות ט"ז] דיכול לחזור ולהתיר. ועתה דקדקתי יפה וראיתי דאפילו סוגיין דעלמא כאידך, סבירא להו דאינו יכול לחזור ולהתיר, כיון שאינו יכול להחזירו מתוך משנה או אמורא, אף על גב דהוי טעות בשיקול הדעת כגון סוגיין דעלמא אזלא כאידך, אינו יכול לחזור ולהתיר. ומעתה אני תמה על הרב שפסק ביו"ד סימן רמ"ב סעיף ל"א דאפילו טעה בשיקול הדעת יכול לישא וליתן עם המורה עד שיחזור. ותרי תמיהי קא חזינא הכא, ... והעיקר לענין דינא כמו שכתבתי.

³⁹ (וכ"כ במעדני מלך פ' א"ט דף קנ"א ע"ג לדעת הרא"ש) ודוקא כשמברר שהוראתו היתה טעות בדבר משנה או שיקול הדעת בטעות כה"ג ליכא למימר שויה חתיכה דאיסורא דהא בטעות היה. ש"ך שם

⁴⁰ ש"ך שם נח

⁴¹ ש"ך פלפול בהנהגת הוראות באיסור והיתר (בסוף סי' רמב)

⁴² אפילו להחמיר לא יורה השני והיינו דוקא כשכבר חלה הוראת הראשון לקולא קודם שנחלק השני עליו אבל אם לא חלה עדיין יכול לחלוק להחמיר. ט"ז שם יח

⁴³ ע' תורת שלמים ח"ב נקרא לחמי תודה תשו' מו"ה ישעיה באסאן זצ"ל (סימן ג' דס"ג) שהעלה בכוונה דבתחילה כתב חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר היינו דאין בכחו להתיר ואף דיעבד לא מהני דכבר נעשה חתיכה דאיסורא אבל כאן ואפילו התיר וכו' אין לשני לאסור ולא כתב אין רשאי אלא דאין מהראוי לעשות כן מפני כבודו של הראשון. חי' רע"א שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

שכתבנו, דמנא ליה דשיקול דעתו מבוררת יותר כו'. והיינו דוקא כשכבר חלה הוראתו⁴⁴. אבל אם שניהם בבית המדרש יכול להתיר⁴⁵.

וכל זה באותה הוראה עצמה שכבר הורה עליה חבירו, אבל במעשה אחר פשיטא שיכול להורות מה שנראה, ואינו צריך לחשוש לומר שמא דעת חבירו מבוררת וצלולה לכל יותר משלו, שהתורה ודיניה מסורים לכל יודעיה.

ואם החכם הראשון אסר מחמת חומר או גדר וסייג אינו יכול להתיר אפילו במעשה אחר⁴⁶.

ו. היו שנים אחד מטמא ואחד מטהר אחד אוסר ואחד ... בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל

שני חכמים⁴⁷ או שני בתי דינים⁴⁸ שנחלקו שלא בזמן הסנהדרין או עד שלא היה הדבר ברור להן, בין בזמן אחד בין בזה אחר זה, אם אינך יודע להיכן הדין נוטה, בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל.

⁴⁴ ד"מ מהרא"ש שכתב שם כן בשם הירושלמי אבל לא שת לבו דהתוס' שם והסמ"ג עשין קי"א והגמ"יי ספ"א מהל' ממרים הולקים דדוקא להתיר מה שכבר אסר אינו יכול אבל יכול לאסור מה שהתיר אף שכבר חלה הוראתו ופירשו כן הירושלמי וכ"כ מהרש"ל פא"ט סימן י"ח בשם מהר"מ ופסק שם וכן נראה מהראב"ד והרשב"א והר"ן דלעיל שכתבו דלא משום כבודו של חכם נגעו בה אלא משום דשויה חתיכה דאיסורא משמע דיכול לאסור מה שהתיר חבירו וכן בריב"ש סימן שע"ט. ש"ך נט

⁴⁵ ש"ך נב ודלא כט"ז שם יח שכתב "הך חלה נראה לי דהיינו שנעשה איזה מעשה להקל כגון שאכלו קצת ממנו או נתערב בין דבר היתר אבל משום קבלת ההוראה ממנו לחוד לא מהני (ולא) [שלא] יהא השני רשאי לחלוק להחמיר משקול הדעת".

⁴⁶ כ"כ מהרש"ל שם לדעת המרדכי. ש"ך שם ס

⁴⁷ רמב"ם הלכות ממרים פרק א הלכה ה

⁴⁸ מדרת"ק מפליג בין גדול בחכמה ובמנין לאינו גדול משמע דריב"ק אפילו אחד גדול מחבירו בחכמה ובמנין בשל תורה הלך אחר המחמיר וכו' ולכך סתם רבינו ולא חילק. כס"מ שם אך בלח"מ הקשה דמנין לו לרבינו לאפושי במחלוקת ועוד דמילתא דסברא היא דאם אחד גדול בחכמה ובמנין דעדיף טפי ולא הוצרך ריב"ק להזכירו משום דסמך את"ק וכיון דלא פליג עליה בה אין צורך להזכירו וכ"כ הרשב"א ז"ל בתשובותיו סי' רנ"ג וז"ל כיצד שורת הדין אם שנים הפוסקים כאחד זה אוסר וזה מתיר אם נודע האחד גדול בחכמה ובמנין ויצא שמו כן הולכין אחריו וכו' היו שניהם שוין ולא נודע מי גדול משניהם בשל תורה הולכין אחר המחמיר וכו'.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

לפיכך שני ת"ח שחלוקים⁴⁹ זה עם זה בטומאה וטהרה או באיסור והיתר אם הוא דבר תורה הלך אחר המחמיר אפילו הוא קטן ממנו בחכמה ובמניין פירוש שאין לו כל כך תלמידים כמו חבריו ואם הקטן הוא תלמידו אין הלכה בתלמיד במקום הרב⁵⁰ אף על פי שהוא מחמיר באיסור תורה ואם נתחכם התלמיד כרבו שוה הוא לו

ואם הוא דבר דרבנן אם שניהם שוים שלא נודע איזה מהן גדול הלך אחר המיקל ואם אחד מהן גדול בחכמה או במניין והוא מיקל אפילו עשו מעשה להחמיר כדברי הקטן מהדרינן עובדא ואם הגדול מחמיר סומכין על הקטן בשעת הדחק

ואם אחד מהן גדול בחכמה והשני במנין דהיינו שיש לו תלמידים הרבה אפילו אינם אומרים דעתם וכ"ש שאם רוב תלמידים אומרים כמותו נקרא זה שגדול במנין גדול נגד חבריו, ואם אחד מהם גדול בשנים לא נקרא גדול בשביל זה

וכן סומכים על התלמיד במקום הרב באיסור דרבנן⁵¹ אם הוא שעת הדחק וכן במקום מחלוקת יחיד ורבים אם עשה כיחיד להחמיר מהדרינן עובדא ואם הרבים מחמירים סומכים על היחיד באיסור דרבנן ושעת הדחק⁵².

⁴⁹ כתב הרב בח"מ סימן כ"ה כל היכא דאיכא ספיקא בהוראת איסור והיתר והוא דבר דאורייתא ילך לחומרא ואי דבר דרבנן ילך אחר המיקל ודוקא אם ה' החולקים הם שוים אבל אין סומכין על דברי קטן נגד גדול ממנו בחכמה ומניין אפילו בשעת הדחק אא"כ היה בו ג"כ הפסד מרובה וכן אם היה יחיד נגד רבים הולכים אחרי רבים בכ"מ עכ"ל מפורש ברשב"א שם דדוקא בשעת הדחק שיש בה הפסד מרובה שרי. וכיון דיחיד נגד רבים סומכים בהפסד מרובה אף על גב דהלכה כרבים דאורייתא הוא וכדאיתא בפרק הוזהב גבי יצאת בת קול הלכה כר' אליעזר בכל מקום ולא אשגחו ביה שכבר כתבת בתורה אחרי רבים להטות וכן הוא בדוכתי טובי וכל הש"ס ופוסקים מלאים מזה כ"ש בקטן נגד גדול והיאך יעלה על הדעת הגדול נגד קטן שלא הוזכר בתורה ולא במקומות ידועים בש"ס ופוסקים יהא עדיף מרבים נגד יחיד, ועוד דהא הרמב"ם וסמ"ג ושאר פוסקים שאביא לקמן ס"ל דאין חילוק בין קטן נגד גדול וע"כ הם מודים ביחיד נגד רבים הלכה כרבים א"כ ע"כ זכות הרבים עדיף

⁵⁰ נראה דדוקא בשאין הגדול רבו אבל אם הוא רבו גם להרמב"ם וסייעתו אין סומכין על הקטן דהלכה פסוקה היא בכמה מקומות בש"ס שאין הלכה כתלמיד במקום הרב וחזר הדין הזה להיות כדין קטן אצל גדול לדעת הרשב"א.

⁵¹ אשכחן נמי בדוכתי טובי דפסק ש"ס הלכתא כקטן נגד גדול

⁵² עוד נראה מבואר מדברי הב"ח דהא דמתיר הרשב"א בהפסד מרובה ביחיד נגד רבים היינו אפי' באיסורא דאורייתא וכתב וה"ה בס"פ הערל (דף פ"א) גבי חתיכת חטאת כו' ותימה והרי הא דיחיד ורבים הלכה כרבים דאורייתא הוא וכמ"ש לעיל והיאך אפשר לעקור דבר תורה בהפסד מרובה והלא כך הוא גזרת המקום לילך

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

ושעת הדחק היינו דוקא במקום הפסד מרובה או בהפסד מועט לעני בדבר חשוב או לעשיר לכבוד שבת ויום טוב או לכבוד אורחים. ובכל האיסורים חוץ מיין נסך אם יכול למכרו לעובד כוכבים ואין הפסד מרובה לא מיקרי הפסד מרובה אף על פי שמפסיד כל הריחח כיון שאין מפסיד הקרן

וכל זה שכתבו היינו בסתם אבל אם תמצא לפעמים עוד צד היתר אחר הן מן הש"ס או שקול הדעת וכיוצא בזה יש לעשות כפי מה שיראה בעיניו ואין לדיין אלא מה שעניו רואות אם הוא בר הכי שיודע להכריע ולהבין ולהורות, ומטעם זה אם תמצא באיזה מקומות בש"ס ופוסקים דברים סותרים לכללם אלו הוא מפני שיש שם איזה צד או טעם אחר.

זה שתמצא בכמה מקומות בדברי המחבר והרב או שאר אחרונים שמביאים בתחילה סברא אחת בסתם ואחר כך יש מי שמתיר או יש מי שאוסר או יש מתירין או יש אוסרים או יש מי שחולק או יש חולקים הוא מפני שנראה להם עיקר כהסברא שכתבו בסתם והסברא האחרת היא טפלה בעיניהם ועל כן צריך עיון וישוב הדעת מפני מה היא טפלה אם מפני שהוא כקטן נגד גדול או תלמיד נגד הרב או יחיד במקום רבים ועל הדרכים שאמרנו ואם הוא דבר דרבנן יש לסמוך על הטפלה להתיר בשעת הדחק ואם היא טפלה מחמת שהיה בעיניהם בחזקת קטן נגד גדול כיון שאינו בבירור קטן נגד גדול לא מהדרינן עובדא אם עשה להחמיר באיסור דרבנן ואם הוא איסור תור' אין להורות כסברא הטפלה לא להחמיר ולא להקל אפי' בשעת הדחק ויש לבעל נפש להחמיר לעצמו באיסור תורה.

אם הרב והתלמיד מסכימים לדעת א' מונים להם שנים באיסור והיתר אפילו הוא צריך להסברת הרב ובשעה שמלמדו הרב הדין הוא סומך על פי:

אם אין הרבים מסכימים מדעת א' אלא כל אחד יש לו טעם בפני עצמו והם מסכימים לענין הדין אין לסמוך עליהם להתיר באיסור תורה ובאיסור דרבנן.

כל מקום שדברי הראשונים כתובים על ספר והם מפורסמים והפוסקים האחרונים חולקים עליהם הולכים אחר האחרונים, אבל אם נמצא לפעמים תשובת גאון ולא עלה זכרונו על ספר ונמצא אחרים חולקים עליו אין צריך לפסוק כהאחרונים שאפשר

אחר הרבים ומה בכך שהוא הפסד מרובה ועוד שהרי הורגין נפשות ומחרימין ומפקירין ומאבדין ביד ע"פ הרוב ועיר הנדחת נדונין ע"פ הרוב והרי אין לך הפסד מרובה גדול מזה מיהו כל זה לדעת הרב וב"ח שנמשכו לדעת הרשב"א אבל לא שמו לבם לעיין בפוסקים אחרים שהרמב"ם ספ"א מהל' ממרים כתב בסתם ב' ת"ח או ב' בתי דינים כו' בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל ולא חילק בין קטן לגדול משמע דסבירא ליה דר"י בן קרחא ארישא נמי פליג וכמו שכתב הכסף משנה שם אי נמי מספקא ליה להרמב"ם אי פליג נמי ארישא ופסק בספיקא בשל תורה לחומרא ובשל סופרים לקולא ואם כן אין חילוק בין קטן לגדול וכן דעת הסמ"ג עשין קי"א וכ"ד הגמ"י שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

לא ידעו דברי הגאון ואי הוי שמעי הוי הדרי בהו ויש חולקים שאין שומעים לאחרונים נגד גדולי הראשונים ויש להחמיר.

ומכל מקום אם האחרון מביא דברי הראשון וחולק עליו אם הוא מפורסם בכך שהוא ראוי לחלוק יכול לסמוך עליו וצריך להתישב בדבר מיהו אם יש ביד המורה להכריע יכול לפסוק באיזה שירצה ומכל מקום אין לחלוק על הגאונים הקדמונים, ומקודם הרי"ף כבר פסקו דורות הגאונים.

כשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר אפילו בשל עובד כוכבים ואפילו במקום שאין הפסד מפני שעל הרוב יש בו צד הקל במקום אחר מחמת שנאסר והוי חומרא דאתי לידי קולא ואף על פי שלפי הנראה לא יבא מזה צד קולא אסור שאפשר שיתגלגל ויבא קולא עד אחר מאה דברים, לפיכך אם הוצרך לאסור מחמת ספק או מחמת חומרא בזה שאין האיסור ברור כשמש צריך המורה לומר שאין האיסור ברור אלא שאנו מחוייבים להחמיר וכל שכן אם המורה מתיר בשעת הדחק וכיוצא בו שיאמר לו כן.

בית דין אחד בעיר אחת שנחלקו בדבר אסור להורות מקצתן כך ומקצתן כך משום לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות ודבר זה גורם מחלוקת בישראל והתורה נעשית כשתי תורות וכן אסור לעשות כל כת וכת מהם כדבריו או לנהוג כן אף על פי שאין מורין כן להדיא אף על פי ששניהם שוים בחכמה ובמנין אלא ישאו ויתנו בדבר הרבה עד שיסכימו כולם לדעת אחת ואם אי אפשר בכך אם הוא דבר תורה יעשו הכל כדברי המחמירים ואם הוא דבר דרבנן יעשו הכל כדברי המקילים ושתי בתי דינים בעיר אחת יכולים להורות אלו כך ואלו כך ודוקא בשני בתי דינים ידועים אבל אם אין ידועים שני בתי דינים בעיר אסור לנהוג מקצת העיר כך ומקצת העיר כך ואף על פי שעל ידי מחלוקת זה נעשו שני בתי דינים אסור מכל שכן שדבר זה מרבה מחלוקת ואם ב"ד א' גדול מחבירו דינן כשני ת"ח החולקים בדבר וא' מהן גדול מחבירו ועל דרך שנתבאר למעלה.

דף ז:

ז. אומרים בין כך ובין כך מקבלין שנאמר שובו בנים שובבים

אין לך⁵³ דבר שעומד בפני התשובה, אפילו כפר בעיקר כל ימיו ובאחרונה שב יש לו חלק לעולם הבא שנאמר (ישעיהו כז פסוק יט) שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרָחוֹק

⁵³ רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה יד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

וְלִקְרֹב אָמַר ה' וְרַפְּאֵתִיו, כָּל הַרְשָׁעִים⁵⁴ וְהַמּוֹמְרִים⁵⁵ וְכִיּוּצָא בְּהֵן שְׁחִזְרוּ בַתְּשׁוּבָה בֵּין בְּגָלוּי בֵּין בְּמַטְמוֹנִיּוֹת מִקְבְּלִין אוֹתָן שְׁנֹאמַר (יִרְמְיָה ג פסוק כב) שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹכְבִּים, אֵף עַל פִּי שְׁעָדִין שׁוֹבֵב הוּא, שְׁהָרִי בִסְתֵר שֶׁב וְלֹא בְּגָלוּי מִקְבְּלִין אוֹתוֹ בַּתְּשׁוּבָה⁵⁶.

ח. בגולה אין אסור אלא יום אידם

כִּבְר הַתְּבֹאֵר לַעִיל דָּף ב. שֶׁלִּפְנֵי אִידֵיהֶם⁵⁷ כְּלוֹמַר חֲגֻאוֹתֵיהֶם שְׁחֻגִּים לַעֲבוֹדָה זָרָה⁵⁸, מִלְּבַד יוֹם הָאִיד אֲסוּר לְשֹׂאת וּלְתַת עִמָּהֶם. וּבְחֻ"ל אֵינוֹ אֲסוּר⁵⁹ אֶל בְּיוֹם חֲגֻם בְּלִבָּד. כְּמוֹ שִׁבּוּאֵר לַהֲלֹךְ דָּף יָא בַּעֲזֵה"ת.

ט. בן בתירא מתיר בסוס

⁵⁴ רש"י פ"ז ד' דוכלן אנזלנים ועמי ארץ קאי והתוס' דחו פירושו ופירשו פ"י אחר ורבינו גורם כגוסת הר"ף ז"ל שגורם כל הפושעים שחזרו בהן כו' ונתבאר דברי רבינו לפי גרסא זו. לח"מ שם.

⁵⁵ . ונראה דקאי לכל הנך שכתב בפ' זה גם לאפיקורוסין ואף על פי שכתב בפרק ב' דעכו"ם שהאפיקורוסין אין מקבלין אותם בתשובה לעולם כבר כתב שם והאפיקורוסין הם התרים אחר מחשבות לבם בסכלות דברים שאמרנו עד שנמצאו עוברים גופי תורה להכעיס בשאט נפש ביד רמה ואומרים שאין בזה עון משמע דבהנך אפיקורסים דוקא הוא דקאמר שאין מקבלין אותם. כס"מ שם ובמרכה"מ יישב והנכון דה"ק רבנו דהנך הכופרין ב"ג עיקרים כנ"ל ה"ח אין מקבלין אלא שאם עשו תשובה מעצמן יש להם חלק לעוה"ב אבל הנך מומרין ורשעים שמן ה"ט ואילך מקבלין והבן זה

⁵⁶ הוא עומק פשוטו שאמר (יִרְמְיָה ג, כא) קול על שפיים נשמע כו', זה במקומות השקמים מהמיית בני אדם ובמטמוניות, כמו (במדבר כג, ג) וילך שפי, שובו בנים, אף שבפני כל בפרהסי' שובבים אתם ארפה משובותיכם, שארפא לגמרי עד שתשובו אח"ז בגלוי, ודוק, וכונן רבינו למה שכתוב בסוף אגרת קדוש השם להאנוסים. או"ש שם

⁵⁷ בר"ב במשנה כתב אידיהם שם כינוי לגנאי לחניהם ולמועדיהם, ובפיה"מ כתב . לא התיר לעצמו לקרותם חגים לפי שהם הבל על האמת, ובתוי"ט כתב שאסור לקרותם מועדים

⁵⁸ ברמב"ם הל' ע"ז פ"ט ה"ד: נוצרים ע"ז הם, וכן פסק בהל' מאכלות אסורות פ"א ה"ז. ועיין רימב"א כאן וז"ל "פירשו תלמידי רש"י ז"ל משמו דדוקא אידים רחוקים כדקתני סיפא ואלו הן אידיהן כו', והקשו בתוספות ז"ל מדאמרין בגמרא נוצרי לדברי רבי ישמעאל לעולם אסור, והיינו משום איד דעבדי בכל שבוע ביום ראשון, אלמא מתניתין אפילו באיד קרוב, והא דקתני אלו הן אידיהן דיבר התנא במה שהיה נוהג בזמן ההוא". ועיין ביד דוד כאן

⁵⁹ שו"ע ונו"כ שם ד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

כבר התבאר במסכת פסחים דף נג. שמקום⁶⁰ שנהגו שלא למכור בהמה דקה כגון עזים וכבשים לעובדי כוכבים, מפני שנחשדו על הרביעה⁶¹ אין מוכרין.

ובכל מקום אין מוכרים⁶² לנכרי בעל אדמות, ולא לישראל החשוד למכור להם, בהמה גסה כגון פרים ופרות סוסים וחמורים, שמא ישאלנה לעובד כוכבים או ישכירנה ויעשה בה מלאכה בשבת ועבר בלאו שהרי הבהמה של ישראל היא. וטעם נוסף שמא ימכרנה סמוך לשקיעת החמה בערב ששבת ויבקש הקונה הגוי לנסותה האידך היא הולכת כשהיא טעונה וכשתשמע הבהמה קול הבעלים המוכר לה, תלך היא בגללו ונמצא מחמר בשבת. וי"א⁶³ שמותר למכור להם סוס שאין הסוס עומד אלא לרכיבת אדם לא למשאוי והחי נושא את עצמו⁶⁴.

ואם מוכר על ידי מתווך יהודי מותר, שהרי אינו שלו להשאל או להשכיר וגם אין לחשוש שתלך מחמת קולו שהרי אינה מכירה את קולו.

וכן מותר אם מוכר לטבח או קצב שברור שהבהמה מיועדת לשחיטה. ובמוכר לסתם אדם תלוי למה נמכרת על פי רוב.

וכתב בשו"ע עכשיו נהגו היתר בכל, ופי' הפוסקים לפי שבימייהם היו דרים הרבה יהודים ביחד והיו יכולין למכור זה לזה אבל האידנא שמעט יהודים דרים במקום אחד אם לא ימכרו לנכרים יהיה הפסד, ולפי טעם זה בימינו היה עלינו לאסור.

אך יש כתבו הטעם לפי שעתה אין אנו בקיאים בגידול הבהמות שיש לחשוש שתלך הבהמה בשמיעת קולינו, וגם אין אנו רגילין עכשיו לקנות בהמה, כדי להשכירה כי אם לצורך עצמו קונהו. או לקנות על מנת למכור. ובעל נפש ימעט בבהמה טמאה, ואם קונה בעלי חיים טהורים למכור לשחיטה אין מה לחשוש כלל.

י. שואל אדם צרכיו בשומע תפלה

⁶⁰ שו"ע ונו"כ קנא ד

⁶¹ מ"ז שם ד

⁶² שם

⁶³ רמב"ם הלכות שבת פרק כ הלכה ד, אע"ג דכתב הבית יוסף ביו"ד סימן קנ"א בשם ספר התרומה דהאידנא דרך הסוסים לחרוש בהם ולנהוג עגלות וא"כ אודא ליה טעמיה דריב"ב מ"מ כיון דהם לא גזרו בזמנם אפשר להקל בזמן הזה המכירה. קובץ על יד שם ואפשר שמה שהשמיט בשלחן ערוך הא דבן בתירא מתיר בסוס, היינו משום דבלאו הכי האידנא נהגו להקל

⁶⁴ עיין ביאור הלכה רמז ג ד"ה בהמתו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

יבואר להלן דף ת. בעזרה"ת

יא. כדריש ר' שמלאי [דריש ר' שמלאי] לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל מנלן ממשח רבינו

כבר התבאר במסכת ברכות דף לב. לדעת הרמב"ם (תפילה פ"א ה"א) שמצות תפילה היא מן התורה. למדנו מכאן שחייב מצוה זו כך הוא, שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום, ומגיד שבחו של הקדוש ברוך הוא, ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנון, ואחר כך נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לו כל אחד לפי כחו. ולדעת הרמב"ן שתפילה מדרבנן, וכ"ש לדעת הרמב"ם כך סידרו חז"ל את סדר התפילה בשמו"ע, שלש ראשונות זהו סידור שבחו. ואח"כ ברכות אמצעיות חוזר ומתחנן, ובאחרונות מודה.

לפיכך אסור לומר שום צרכיו בשלוש ברכות ראשונות, שהרי אינם כי אם ברכת שבח והודאה⁶⁵.

י"א⁶⁶ שפסוקי דזמרה נתקנו משום הק' דרבי שמלאי, שלעולם יסדר שבחו של מקום ואחר כך יתפלל, ואם כן ראוי דלאחר סיפור שבחו יתפלל מיד ולא יפסיק כלל אפילו בשתיקה.

ולפיכך המספר בין ישתבח ליוצר עבירה היא בידו, כדי שלא יפסיק בין סידור שבחו של מקום, שהם פסוקי דזמרה, לבין התפלה. ואין לדבר גם בארמית. ומצוה מן המובחר שלא להפסיק ביניהם אפילו בשתיקה, אלא לצורך השלמת מנין וכדומה.

עצה טובה לזכות לתפלה בכוונה, שמקודם שרוצה לעמוד בתפלה יסדר שבחו של מקום וזה בלתי מתעכבת, וכשהשער פתוח יטיף תפלתו ונשמעת, כי העבירות של אדם מעכב תפלתו וכל תפלה שאינה בכוונה אינה עולה למעלה, וע"ד סכותה בענן לך מעבור תפלה [איכה ג' מ"ד], אמנם גם אם איננה בכוונה אינה נדחית לגמרי, אבל היא מונחת בקרן זוית, ואם יתפלל אח"כ בכוונה, יש בו כח להעלותה אף התפלה אשר הי' בלא כוונה⁶⁷.

⁶⁵ פמ"ג בפתחה לברכות השחר.

⁶⁶ עיין ב"ח מובא בפמ"ג הנ"ל

⁶⁷ תרומת הכרי בפתח השער

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

